

Gömböci utak

A bácskai nagy pusztaságból Gömböc falva csak egyetlen dologgal magaslott ki: a templomával. Az alig százötven éves település száznegyven évig zsákfalu volt, tavaly átjáróházzá reformálták.

A falucska az alig ötszáz lakossal (sosem volt több vagy kevesebb, plusz-mínusz tíz fő) olyannyira ki volt zárva a világból (hála annak, hogy a nyolcvanas évek közepéig csak másfél sávós kavicsos út vezetett ki a forgalmas aszfaltig), hogy az elmúlt másfél évszázad világégései, krízisei és háborúi alig vagy késve, de előfordult, hogy egyáltalán nem érintették. A kilencvenes évek végéig még a térképek sem jelezték. A rendszerváltások és kormányintézkedések is akkor értek ide, amikor már elavultak, és újak léptek hatályba. Szó ami szó, Gömböc félféher folt volt a közép-bácskai vidéken. A bekötőút, a falu köldökszínörja, négy kilométeres volt, finom kővel leszórva – nem is igen kellett ide rendes, nem járt erre senki sem. Ez az út egyenesen nekifutott a kerek falu közepén álló templom főbejáratának.

A falu kereksege a falualapítónak, Kerekes Benőnek köszönhető. Az utópista alaprajz nem az egyenlőséget, hanem épp a megkülönböztetést szolgálta: a központhoz közel voltak a tehetősebbek, a kulákok, kinn pedig a szegényebb földművesek, illetve a putri. Ugyanis itt voltak kulákok, még később, a titói időkben is. A jelentéktelen kis porfészekről azt sem tudták, hogy ott van, ezért a partizánok sem szállták meg. Utóbbit a helyiek sem értették, hisz az aszfaltról (vagy ahogy ők hívták, Aszfalt) gond nélkül látni lehetett a templomtornyot. Na, nem mintha annyira igényelték volna a megszállást.

Tíz évvel ezelőtt szűnt meg a település zsákfalunak lenni, úgymond kilyukadt a kisgömböc. Két forgalmas autópályát közt fektet, pont félúton, az egyikhez vitt ki a bekötő. Pont Gömböc táján volt a két út a legközelebb egymáshoz, nem is volt kérdéses, hogy ide egy összekötő épül, ha kell, ha nem. Természetesen megvolt a színjáték is: a pályázat. Persze, mindenki tudta, hogy már előre eldöntötték, hogy ki csinálhatja meg a Nagy Tervet. Az sem volt véletlen, hogy Gömböcnél futott az út, hisz ott már az út fele (a négy kilométerről kiderült, hogy öt) megvolt. Erről persze nem állítottak ki semmilyen írást, így gond nélkül felvehették a pénzt a tíz kilométernyi aszfaltút megépítésére, és megépítettek ötöt. A többi „tisztá haszonként” könyvelték el. Nagylelkűségi rohamukban építettek egy kerülőutat a kamionosoknak (két kamionnak kellett pórul járnia a falu központjában, mire használni kezdték), ezzel elkorcsosult lelkiismeretüket maradéktalanul megnyugtatták.

Ahogy várható volt, a forgalom egykettőre megnőtt, Gömböc csendes, változatlan és mindentől távol eső életét autó- és kamionzúgás kavarta fel, az út menti házak fala repedezni kezdett a rezonanciától, és egyre több idegen jelent meg a faluban, de erről később.

Gömböcre minden késve érkezett. Már mindenhol volt villanyáram, náluk még gyertya sercegett. Mire rákötötték a falut a hálózatra, addigra már mindenütt javában szóltak a rádiók. Az első Iskra Gömböcre kerülésével egy időben szálltak le a Holdra. Ők még fekete-fehér tévét néztek, mindenki más színeset. Mikor a színes hazudós doboz beköszöntött hozzájuk, az internet már bekebelezte a világot, csak őket hagyta ki. Végül tavaly a Web 2.0 őket is elérte. Gömböc felkerült a térképre.

A változásokkal együtt alakult a falu. Kezdetben a papon, a tanítón és a polgármesteren kívül nemigen volt más a faluban, aki ne földműveléssel kereste volna meg a kenyerét. Ennek a három embernek egy negyedik, a postás hozta a fizetést, aki minden hónapban csak egyszer jött. Őket nem számítva még csak két ember nem a földből, hanem a többi emberből élt: a boltos és a borbély. Aztán ez szép lassan megváltozott, korról korra: az árammal villanyszerelő, a rádióval rádiószerelő, a tévével tévészerelő jött a faluba, egy-egy, mert több nem is kellett. Ahogy jöttek, úgy fogytak a földművesek, no meg az idősek. A falu állandó homeosztázisra törekedett lakosainak számát illetően, mint egy nagy organizmus.

Az idegenek, akik először jöttek a faluba, találkozhattak Csorba Laci-val, az önjelölt „útrendszabályozóval”. Ruhája rendezett volt, csak itt-ott lószaros, tányérsapkájáról hiányzott a vörös csillag, kezében kerek tábla volt. A táblát stop-táblának szánta, de mivel nem tudott írni és olvasni, gyere-

kekkel akarta felírni rá, hogy STOP. Ehelyett azt írták fel, hogy PINA. Tíz éven át minden reggel kiment a régi bekötőútra, nem messze a falu bejáratától, és amint látott egy idegen autót (mivel tíz kocsi volt a faluban, nem volt túl nehéz dolga), kézzel-lábbal, illetve a táblájával állította meg őket, csak azért, hogy aztán közölhesse velük, hogy itt nem állhatnak meg.

Az idegenek reakciója általában az volt, hogy felszólították, folytasson vérfertőző viszonyt az anyjával, a nővérével, a nénikéjével. Voltak, akik ezt maguk akarták megtenni. Azzal fenyegették, hogy „megbaszomajóédesőreganyádat!”, és hasonló durvaságokat kiabáltak, amik talán túl durvák voltak ahhoz képes, hogy Csorba Laci tényleg csorba volt. A gömböci gyermekévek alatt jó párszor sikeresen fejbe verték, amelynek következményei elég hamar jelentkeztek. Csorba Lacit könnyen kútba lehetett ugratni, bármit mondtak neki, megcsinálta. Rendszabályozói karrierje is ennek köszönhető: Kenetes Ferkó, vagy ahogy a gömböciek hívták, Baszós Ferkó (ő volt a falu vaskos humorú bikája, egy igazi humor herold) adta neki a kiszuperált egyenruhát, ő magyarázta be neki, hogy milyen fontos munka lesz majd az övé. A szerencsétlen Csorba Laci pedig elhitte.

Bármennyire is feldühítette az idegeneket, tettelegesséig egyszer sem fajult a szóváltás, még leköpésig sem. Csorba Laci jó ember volt, igaz, hogy nincstelen és éhenkórász, aki mindennap más házból könyörgött ki egy kis ennivalót, és a telet a paplakban töltötte, párszor már megkergették tyúklopás gyanújával, de mindent egybevetve jó ember volt. Talán valamivel jobb, mint a falu többi lakója, mint például Solmai Ferenc pap, aki öregkorára szeretőt tartott, vagy Kenetes Ferkó, akinek több gyereke is volt a faluban, persze nem ugyanattól a nőtől, vagy Labanc Imre polgármester, aki befestette a házát annak árán, hogy nem lett rendes fűtés az iskolában.

A gömböciek az új évezred hajnalán eszméltek rá, hogy mi volt az, ami nem hiányzott nekik: az idegenek. Túl sok, eddig ismeretlen dolog rontott rá a falura, válságok, új, néha ijesztő dolgok, az elvándorlás és még sorolhatnám. Mindenki tudta, hogy ez annak a következménye, hogy megépítették a második utat, és boldog-boldogtalan az ő falujukon hajtott keresztül. Falusiak lévén, minden rossz forrásának az idegeneket tekintették (és nem is jártak túl messze az igazságtól). Ezt általában a kocsmában, az Ivó nevű ivóban tárgyalták meg, ahol Csorba Laci is sokat tartózkodott. Hallgatta a falusiak beszélgetéseit, és körvonalazódni kezdett benne valami. A végső lökést Kanos Ferkó adta meg neki, amikor fennhangon elszólta magát:

– Valakinek tennie kéne valamit az idegenekkel – majd huncutul összekacsintott az ivócimboráival. Tudta, hogy Csorba Laci komolyan veszi a szavait, és megint csinál valami hülyeséget. Ő sem gondolta, hogy ez lesz a vége.

Csorba Laci tíz éven át rendszabályozott, s amikor egy kamionos nem volt hajlandó lassítani, ő ellenvetést nem tűrően az utolsó pillanatban kiállt a kamion elé a magasba tartott táblával. A szerencsétlen kamionos nem számított erre, a PINA feliratú tábla a szélvédőnek csapódott, Csorba Laci pedig az alváznak. Azóta nincs, aki megállítsa az idegeneket.

